

IRODALOM.

A Magyar Nyelvőr idei első füzeté a szokott pontossággal megjelent a legváltozatosabb tartalommal. Megjegyezzük, hogy a Nyelvőr tanulónak és önképzőköröknek 3 frt évenként. De még ennyibe sem kerül, mert a ki három nyomtatott lapnyi közölhető népnyelvi gyűjtést küld (pl. tájszokat, szólásokat) az ingyen kapja a Nyelvőrt egy évig, vagy megfelelő tiszteletdíjban részeseül. Ebből a mostani számból veszszük a Magyar Néprajzi Társaság felhívását egy népköltési gyűjtemény érdekében. E gyűjteménybe minden magyar népdalt, a nép ajkán élő románczot és balladát, régi népies énekeket és játékokat össze akarnak gyűjteni, nemcsak szövegben, hanem dalban is. A társaság arra kéri a közönséget, hogy a dalokat, énekeket küldje el számára, följegyezve azt is, hogy a szöveg és daltan elmondója hány éves, hol lakik, hol és kitől tanulta a közölt szöveget. Bővebb fölvilágosítással szolgál e tekintetben Vikár Béla úr (Budapest I. Gellérthegy).

Szávay Gyula újabb verseskönyve.

A hogy Noé röpitgeté ki
A kémlelő galambokat,
A külvilághoz tölem is már
A harmadik könyv látogat.

Ha ez se tér meg pálmággal,
Tudjátok-e, mit teszek én?
A szelelőt megint bezárom
S tovább növesztem a szakálom
A türés Ararát hegyen.

Szávay Gyulának nincs mit aggódnia a miatt, hogy ez a harmadik verses köteté hatástalanul hangzik el a pusztában. Szávay Gyula eddig korántsem megvetendő sikereket vívott ki és mindenki őszinte lelkű, keresetlen hangú, termékeny poétának ismeri, ki igaz ihletből énekel és nem igen ír selejtes dolgokat. Költői tehetségét ezen újabb verseskönyv megismosodott formában mutatja. A modern szenevelés hangjai távol maradnak tőle, egészséges, magyaros lélek ő teljes mivoltában és a vígság, derült hangulat az ő otthonos terepén, úgy, hogy néhány szórványos komor költeményét. (Herzvad levelek, Lázban) hajosan vehetjük komolyan. Társadalmi témákat igen ügyesen és szellemesen tud kihegyezni. Újabb verseskönyvét több szakaszra osztja: a «Daloskönyv»-ben lírai termékek foglalnak helyet, az «Énekeskönyv»-ben pedig ódák. Szávaynak meg van az a ritka tulajdona, hogy az alkalmiságok nem csaknak ki belőle olyan hideg, merev, sablonos zöngeménnyeket, minőkkel manapság lépten-nyomon unatkozva találkozunk, nem, ő épen ilyenkor adja ereje legjavát, magasan szárnyaló, meleg hangú költeményeket. Kisfaludy Károly győri szobrának leplezésére, utczakeresztelésre, Szent István napjára, Katona József születésének százados fordulójára, Kossuth halálára, Berzsenyi szobor-

helyi szobrára, az ezredik tavaszra stb. szebbnél szebb ódákat nyújtott. Harmadik szakasz a tulajdonképeni «Verseskönyv», mely egy csomó elegyes költeményt foglal össze. A kötetet egy szerfölött jóízű, költői komédia zárja be, mely szól «Parnasszus pusztulásáról». A Győrött, szerző kiadásában igen csinos kiállításban megjelent könyv ára (fűzve) 1 frt. 20 kr.

Uj versek. Zempléni Árpád, a fiatal poétanemzedéknek ez a tehetséges tagja előfizetést hirdet Uj versek című kötetére, a mely husvétra fog megjelenni.

A kötet ára 50 kr., diszkótésben 1 frt 50 kr lesz. A pénzeket aziró lakására (Budapest IX., Czeczor-utca 8.) kell küldeni.

Szerkesztői telefon.

Mandl Gy. Budapest. Nagyon szivesen vesszük kérédezősködeéseit, meg a leveleit. Igaza van, az a vers nem valami kiváló. — Lányi I. N. kikinda. A legjobb magyar verstant Négyessy László írta; a verselés szabályait megtalálja minden stilsztikában. Bárminő réjtvényt küldhet, ha beválik, közöljük is. Az elbeszélésnél az a fő, hogy jó legyen, — ez minden pályázati dolgozat legfőbb kelléke. — Kiss Gy. Ujvidék. Ebben az évfolyamban nem «jön tört. melléklet». Ha beklidk a szerkesztőségbe pontos címöket, a 34—43 oldalbeli részt a saját példányainkból megküldjük. — Rosenberg Gy. Bpest. Azt a verset mivel már idejét multa, levettük a naprindról. A latinon és görögön kívül is kell esetleg felvételi vizsgát tenni. — F. V. Temesvár. Magában van költői tehetség, de várnia kell, míg kiforja magát. Ez a vers olyan, mint a jó, de éretlen szőlő nedve, érezhető rajta az illat finomsága, de azért élvezhetetlen. — Darkó I. A versek megjöttek, de későn, a «Malom mellett» címűt eltesszük a tavaszra. — Cs. László. Halas. Hogy a Gervay-féle ösztöndíj pályázat új vagy régi alapítványra vonatkozik-e, nem tudjuk. Ha nem adott rá okot, nem kell félnie, hogy elveszti. — 1234. sz. előfizető. Kölcsey Paraenesisének fejtegetése oly nehéz téma, hogy önnök nem ajánljuk. Önképző-köri tudósításokat mindig öszen fogadunk. — I. József. Bpest. A tudósítást közöljük. Ajánlja a körnek a Tanulók Lapját. — Ehrenfeld Zs. Nagy-Várad. A vasuti tanfolyamra való felvételhez érettségi bizonyítvány kell. A hallgatókat beosztják napidíjas szolgálatba. A tanfolyam egy év. — B. K. Bpest. Ilyen lírai ömlengések számára nincs helyünk a T. L.-ban. Kerekes P. A «Brutus és Cassius»-t majd átnézzük, ha nem közölnek, legyen az reá vonatkozólag elég bírálat. — B. Imre. A «Teremtés»-t már-már ki akartuk adni, akkor vettük észre, hogy mégsem lehet, mert a jó izlés ellen véténénk.

Minden, a lap szétküldésére vonatkozó felszólítás a kiadóhivatalba küldendő. A szerkesztőség csak a tartalomra vonatkozó közleményekre resl. ktl.

«Kosmos» műintézet nyomása. Budapest, VI., Aradi-utca 8.

TANULÓK LAPJA

A nmélt. vallás- és közoktatási miniszterium által 1896. május 26-án kelt 26808. sz. alatt

A KÖZÉPISKOLAI IFJUSÁG SZÁMÁRA AJÁNLVA.

Előfizetési árak:
Egész évre ... .. 4 frt.
Fél évre ... .. 2 frt.
Negyed évre ... .. 1 frt.

Megjelenik minden vasárnap.

SZERKESZTI:

Dr. RUPP KORNEL,
főgymnasiumi tanár.

Kiadja a „Kosmos” műintézet, kő- és
könyvnyomda és hírlapkiadó részv.-társ.

SZERKESZTŐSÉG:

Budapest, IX., Soroksári-utca 31.

KIADÓHIVATAL:

Budapest, VI., Teréz-körút 23. sz.

KÉZIRATOKAT

nem adunk vissza.

Kisfaludy ünnep.

(*) Valóban ünnepnek nevezhetjük minden év február hatodikát, a mikor a legelső irodalmi társulat tagjai összegyűlnek, hogy megünnepeljék emlékét annak a férfunak, a kinek szellemében társaságuk az irodalom művelésében, terjesztésében és népszerűsítésében buzgókodik.

És ez az ünnepélyes közgyűlés nemcsak jellegénél, hanem egyes kiválóbb mozzanatainál fogva is, fontos és jelentékeny.

Az elnöki enunciaciókban nyilatkozó actualis megjegyzések, főleg irodalmi viszonyainkra vonatkozólag, olyanok szoktak lenni, a melyeket nemcsak figyelmen kívül hagyunk nem szabad, hanem megszívlelnünk úgy szólván kötelesség.

Nevezetes ez a közgyűlés azért is, mert itt nyújtják az elismerés babérjait egyrészt jutalom alakjában azoknak, a kik a társaság által kitűzött pályakérdéseket sikerrel megoldották, másfelől a társaság tagjává való választás által azoknak, a kik az irodalom terén való kiválóságnak által arra érdemeiket szereznek.

A régi gárda tagjai egymásután dőlnek ki, alig van már közöttük, a ki a társaság megalapításában részt vett. De így is, bár a tagok száma korlátozva van, ott találjuk irodalmunk minden kiválóbb alakját.

Lehet-e magyar íróra nézve nagyobb elismerés, mint az, hogy nevében, mint egykor az apostolok a Megváltó nevében, összegyűlnek, hogy szellemi örökségét gyarapítsák, eszméit hirdessék, a nemzeti szellemet ápolják és terjeszszék.

Hihette-e, álmodhatta-e valaha Kisfaludy Károly, hogy a hálás nemzedék valamikor az ő nevével fog hatni íróra és olvasó közönségre egyaránt; elhitte volna-e valaha az öreg Kisfaludy, hogy gyűlött s később kitagadott fiának születése napja, mely reá egykor a legnagyobb gyász borította, valamikor ünnepe lesz a magyar litteraturának és vörösbetűs napja a szépért, jóért, ideálisért lelkesedő magyar művelt közönségnek?

Ime a gyász és az öröm, az árny és a fény, az elhidegülés és kiengesztelődés rövid száz év alatt a legszembetűnőbb ellentétre állítva!

A Kisfaludy-társaság irodalmi jelentősége pedig meggyőzhet arról mindenkit, hogy irodalmunk hatalmas lépésekkel igyekszik vetelkedni a legműveltebb nemzetek irodalmával s hogy fejlődésében, hatásában tisztán nemzeti szellem jellemzi, a mely századok mulva is specialitása, kiválósága s érdeme marad a nemzeti művelődés ápolásában és fejlesztésében.

A rétségek fia.

— TRELLER FERENCZ ifjúsági regénye. —

— Ez Puck palotája, mondá a trapper a fiu kérdő pillantására. Itt benn alszik ő, ha ugyan nem üti föl a szabad ég alatt tanyáját, mint szép időben rendszerint tenni szokta. Itt azután éjjel-nappal, a nélkül, hogy engem meg kellene szólítania vagy zavarnia, ki-bemáskálhat, vadászatra mehet, lóhátra ülhet, a mint a kedve tartja. E mellett közvetlen közelből ügyel ültetvényeinkre.

Pál kíváncsian tekintett be a földalatti hajlékba. Szalmából és bölénybőrökből hevenyészett fekvőhely, löszerszámok, több nyereg, valamint egy puská, íjj és nyilak tüntek szemébe. A falakon balták és kések voltak megérsítve.

— Puck háza, jelentette ki büszkén a törpe, ő maga készítette.

— Igazat mond a fiu, erősítette meg a Szürke Medve, senki sem segített neki egy hajszállal sem.

Tovább mentek és Pál hatalmas szénaboglyát vett észre, mellette pedig egy alacsony, nyersfából készült kalibát, lapos gerendákkal tetőzve, melyeket Puck barlangjának mintájára, szintén föld borított.

— Ez a mi magtárunk, prémraktárunk és istállónk. Lovaink ugyan tél idején is kibírják a szabad ég alatt, mert elég táplálékot lennek a hó alatt, de gyakorta hóviharak jönnek, melyek vad futásra kényszerítik és elüldözik őket. Ily esetekre való az a kaliba, szénáról és tengeriről pedig jó eleve gondoskodunk, hogy táplálhassuk őket.

— Tél idején is itt lakik ön?

— Magától értetődik. Kellemes benn üldögelni a meleg kunyhóban, míg odakinn a hózivatar dühöng; igen, szép a természet itt még télen is. Gyönyörű azonban első sorban a tavasz, mely virágos szőnyeggé változtatja a rétséget.

Pál csudálkozott, mert el nem képzelhette, mint lehet télen is itt tanyázni e magányban, még pedig ily nyugtalanságba ejtő törpe társaságában.

E beszélgetés folyamán lassan járkáltak a folyó partján a fák alatt.

— Most pedig kipróbáljuk lövési tudományodat, öcsém, szólt a trapper. Puck, fogd a puskádat. A törpe oly fürgeséggel szaladt el, melyet alig lehetett nála sejtetni és nyomban rá fegyverrel a vállán bukkant ki a sűrűségből.

— Tekints, Pál, a folyó irányában oda, a

hol az a nagy juharfa hajlik a víz fölébe. Látod? Az ágak fölött ott jó magasan egy ragadozó madár gunnyaszt. Lódd le onnan.

Pál, a ki elég ügyesen bánt a puskával, föl emelte fegyverét és gondosan célzott; mellette állt a törpe. A lövés eldurant és a ropogástól felriasztva, egy sas emelkedett fel a levegőbe. Ekkor elsült Puck karabélyája is és a mellén talált madár lezuhant a magasból.

Pál bosszankodva sütötte le szeméit.

— Sohse busulj öcsém, lövésed egész jó volt, a golyó egy lábnyira füttyült el a sas mellett és odáig van vagy háromszáz lépés távoiság. Persze olyan lövő, mint az én Puckom, alig van több a prairien, néha jobban lő, mint én magam.

Puck meglegedetten nevetett.

— Ő tanított engem, ifjú, mondá Pálnak. Grizzly nagyon okos, mindenhez ért.

— Majd lelövöd te még a gyorslábú antilopot is, Pál, ha nálam tanulsz egy kis ideig. Gyakorlat nélkül senki sem lesz mester.

Odamentek a juharfához, melynek irányában a szárnyas lehullott és ott találták holtan annak tövébenél.

— Szedd le a tollait, Puck. Ha hasznukat nem vehetjük, megajándékozunk velük rézbőrű barátainkat. Ez itt köszáli sas és ugyan messze elvetődött hegyeitől; csak ritkán jelennek meg ily messze keletre a Rocky Mountainsből.

— Meglátogatják önt az indiánok, bátyám?

— A cheyennek vadászterülete egészen idáig terjed s így majdnem minden esztendőben fölkeresnek bennünket.

— Talán velük is harezban állottál?

— A cheyennekkel? Nem, ezekkel jó viszonyban vagyok, de a vörösbőrűek sok helyütt hallották már puskám ropogását. Három évvel ezelőtt egy kiowa zsványbanda, mely nagyon fente a fogát kunyhóm tartalmára, nyakunkra akart hágni; de bezzeg közéjük csördítettünk, Puck meg én. Nem ismertek a Grizzlyt meg a «javasember»-t a hogy Puckot általában nevezik; így hát hetet a lókötők közül az Arkansasba kellett hánynunk. Ezóta aztán nem is jöttek többé szemünk elé.

A torzalak ezalatt kiszedte a sasnak fark- és evezőtollait és eltávozott, hogy hajlékába rakja azokat.

— A kis Puck is küzdött, bátyám?

— Mint maga az ördög, öcsém; veszélyes dolog belekötöni.

— Iszonyu külseje van.

— Igaz, szépségnek nem lehetne állítani, kaczagott föl kedélyesen a trapper és meg is retten mindenki, a ki a szegény ficzkót látja, a vörösbőrűek még jobban, mint a fehérek. En azonban már évek óta hozzászoktam fura külsejéhez. Egyébiránt neki köszönöm a kiowák fölött aratott győzelmünket.

Pál kérdőleg tekintett rá.

— A kiowák nyugságos béke idején rohantak meg, kezdé beszédét a trapper, alig volt időnk, hogy kunyhómba meneküljünk, a vörösbőrűek pedig értik a harez módját. Puck meg én ugyan mindjárt az első rohamra három lovas löttünk ki nyergéből, a gazfizkok azonban ekkor fejünkre gyújtották a tetőt. Kettőt ugyan még leterítettünk közülük, bárhogy is vigyáztak magukra, de mikor mind jobban melegünk lett már, kirohantunk a szabadba. Vagy egy tuzat fübe harapott már előttünk a fajzathól: am ennek daczára pörül jártunk volna. Hanem mikor a vörösbőrűek a hosszú kezében fejszét suhogtató Puckot megpillantották, oly páni félelem fogta el őket, hogy ordítózó farkasok módjára eszeveszett futásban kerestek menedéket. Még két golyót küldtem utánuk, mind a kettő elérte célját. Latható tehát, hogy a szegény fiu szerencsétlen külsejének is megvan a maga jó oldala.

A fiu bámult azon a hideg nyugalmon, melylyel ez az ember kétségbe esett, véres tusáját előadta, oly közönyösen, mint ha egyik vadászkalandját beszélne el; de még jobban csodálkozott a fölött, hogy a törpe olyan hősiességet fejtett ki. Körülnézett s mikor nem látta Puckot, így szólt:

— Ugy-e bár, ez az ember háborodott elméjü?

— Isten mentsen, öcsém, szólt gyorsan tiltakozva az öreg. Nemcsak, hogy szelleme rendesen kifejlődött, hanem ritka értelmességgel és e mellett egy furfangos indiánét meghaladó ravaszsággal dicsekedhetik. Nyelve ugyan nehézkes s néha fölmondja a szolgálatot, mert sokszor, különösen ha izgatott, csak ügygyel-bajjal beszélhet, mi könnyen vezet arra a benyomásra, hogy nincs esze; társalogj azonban csak gyarkabban vele és az ellenkezőről fogsz meggyőződni. Mikor ezt a szegény ördögöt megtaláltam, csak tagolatlan hangokat birt nyögdécselni, én azonban csakhamar észrevettem, hogy ebben az ormótlan testben eleven lélek lakozik, hogy csak beszélő szervének fogyatékos alkata okozza mokogását és azután sok napot arra fordítottam, hogy beszélni tanítsam, a mi végül sikerült is. Most már mindent beszél, ha

kissé esetlenül is. Hosszu téli napokon, ha beszorított a hó, csekély tudásomat közöltem vele. Istenről és vallásról, napról, holdról és csillagokról, idegen országokról és emberekről, a bennünket körülvevő dolgokról beszéltem neki és mindez belevésődött lelkébe. Olvasni már régóta tud, csak írásra nem akarnak idomulni ujjai, bármennyire törekedett is. Meg fogod látni, hogy rétségi ember létére meglepő ismeretekkel rendelkezik.

— Szinte hihetetlen, mondá Pál.

— E mellett oly hűséges szeretettel ragaszkodik hozzám, hogy lassu tűzön piríttatná magát, halálra ha azt hinné, hogy ezzel kedvemben jár.

— Sajátságos!

— Igen, és ez a színigazság.

— Mennyi idős ez a Puck?

— Hja, azt határozottan nem tudom. Mikor azt az inséges, kifejtetlen gyermeket megtaláltam, korát négy-öt évre becsültem, de lehetséges, hogy az elnyomorodott törpe már akkor hét-nyolcz esztendő volt, sőt ez a valószínűbb föltevés és ekkor Puck — a mint szeszélyemben Shakespe re «Szentiránéji álma»-nak tündére után elkereszteltem — megütné a husz évet.

E perczen hozzájuk csatlakozott a törpe. Grizzly e szavakkal fordult hozzája:

— Megmutassuk-e vendégünknek ménésünket?

Puck igenlőleg bicezentett, mire mindhárman a keskeny erdei ösvényre léptek és csakhamar az Arkansas medrén túl elterülő rétségen állottak. Közeliükben egy hosszú kötéllel megpányvázott karsu paripa legelte nyugodtan a prairie fűvét.

— Mi lovainkat teljesen szabadjukra eresztjük, Pál, de egynek mindig háznál kell lennie közülök azon esetre, ha a messzeségbe széledt többieket együvé akarjuk terelni. — Ezzel éles szemei belemélyedtek a rónaságba. — Arra vannak, Puck, toldotta hozzá nyugatra mutatva, alig egy mértföld jársra.

A törpe, ki alacsony természeténél fogva nem láthatott oly messze, egy kis domb felé tartott, hová a többiek is követték. S ime, az adott távolságban öt legezéső lovat pillantottak meg. Puck ujját szája elé szorította és sivitó, megszire ható füttyöt hallatott. El is jutott az állatokig, mert azok fölemelték fejüket és fültek.

Egy második fütty . . . és sebes iramodással robogott feléjük négy paripa, míg az ötödik mozdulatlanul maradt. Egy harmadik fütty

még gyorsította vágatásukat, de hatását most is eltévesztette az ötödik ménre.

— A Villám még mindig nem engedelmese-
kedik, bátyám, fordult Puck a trapperhez, a
távol eső lóra mutatva. Meg akarom tanítani.

Zúgó-dobogó vágatással közeledett már a
négy paripa, melyek közül három szokatlan
nagyságu és erejű volt s püszkölve állottak
meg a csoport előtt. Grizzly és Puck odamen-
tek hozzájuk s megveregették a szép, izmos
állatokat, melyeknek sörénye és farka lehullám-
zott a földig.

— Oh Thunder, kedves paripám, itt vagy?
szólt a trapper és becézve czirógatta a leg-
nagyobb lovat, egy szögsárga csődört. No, fiem,
mindjárt megkapod a csemegédet.

A többi ló Puckhoz sündörközött, szemmel-
láthatólag nagy ragaszkodással.

Pál esodálatának adott kifejezést a lovak
nagysága miatt.

— Az ám, édesem, az én sulyomat csak
erős állat hordozhatja, az sem sokáig; ha
vadászni megyek, mindig még egy vezetőket
vát kell magammal vinnem, hogy fölvtva
bizzam rájuk a jó magam terhet. Azért is
nagy nehezen tudtam e hatalmas állatokat
keletről beszerezni. A többiek mustangok*),
melyeket Puck fogott és szelidített meg.

Pál nagy kedvét lelta a szép teremésekben.

*) Pusztai vad lovak.

(Folytatása következik.)

Bimbóhullás.

... Üvölt kinn a vihar,
Az ablakot rázza.
Csillog már a fákon
A tél zuzmarája . . .
Bent a házban guggol
Szegény öreg asszony,
Egyedüli dolga:
Hogy sirjon, sirasson!

Egyetlen leányát
A sirba letette,
Ott domborul a sir
Szomorun felette.
Itt maradt utána
Kicsi kis árvája,
Annak is, annak is
A halálát várja.

«Mikor leszek jobban,
Mondd meg valahára!»
«Meggyógyulsz, oh ne félj,
Te szegény kis árva.
Mikor majd a virág
Kinyílik tavasszal:
Te is, kicsi bimbóm,
Életre kelsz azzal».

A kis beteg várja
A tavasz nyílását;
Mosolyog, mosolyog,
Hogy boldognak lássák.
Ugy figyel, úgy hallgat
Nagyanyja szavára:
«Meggyógyulsz tavaszra
Szegény kicsi árva.»

... Eljött már a tavasz
Virágos ruhába . . .
Mégis a kis beteg
Nincs jobban, hiába!
— S a mint a virágnak
Kis kelyhe kitárul:
Ő meg akkor hull le
Az élet fájáról!

... Csendes házikóban
Ül az öreg asszony,
Most már ketten vannak,
A kiket sirasson.
Temetőben ott áll
Mindkettő fejfája, —
Szegény öreg asszony
Könye hull reája . . .

Oláh Gábor.

Csudásság a költészetben.

Esztetikai tanulmány. Irta: Kemény Aladár.

(6)

2. A modern dráma csudája.

A hellén drámával nem egy tekintetben
homlokegyenest ellenkezik a modern színjáték.
Azon lényeges változásokból, melyeketezen mű-
faj az idők folyásának közepette szenvedett, a
csudás elem is kivette a maga részét. A mi
drámánkban nyoma sincs felsőbb hatalmak
beavatkozásának, melyek a fátum ébrenlétével
a hőst zsinóron rángatott bábálakhoz tették
hasonlóvá. Itt minden az emberen, a jellem-
épül föl, mely a hellén tragikusoknál másod-
sorba szorult. Minden tett czéltudatossággal,
okszerűséggel bír, a hősn minden egyes lépé-
séért a felelősség sulya fekszik. Világosság itt
a jelszó: belelátunk az egyén belsejének leg-
homályosabb mélységeibe. «A színjáték föladata
— mondatja Shakespere Hamletjével — most
és eleitől fogva az volt és marad, hogy tükröt
tartson mintegy a természetnek.» A való-
színűség szigorú követelménye nagyban árt a
csudás elemnek. Itt nem fordulhat elő azon
eset, hogy előlép legválságosabb mozzanatok-
nál, döntő pillanatban a «deus ex machina»
és kettévágja a nekibonyolult cselekvény eso-
móját. Objektív esudának a mi drámánkban
nincs helye.

Ép e körülmény von elszigetelő határt a
hellén és modern dráma között. Amott a
cselekvényből fakadó csudás elem virázkodik, itt
pedig a jellemből folyó, másképp *szubjektív csu-
dásság* az ur.

Forrása a kedély, a lázas, fölingerült fanta-
ziának működése, az idegrendszernek egy mu-
lékony hatása. Közvetlen előidéző oka egye-
nesen a bensőben rejlik: emberentúli fölindu-
lás, káprázatokra való hajlandóság, egy eszmén
való tépelődés, fölesigázott szenvedély hozzák
létre a szubjektív csudásságot. A dramaköltő-
nek azonban simólnia kell a külső feltételek-
hez, a hagyományhoz, a tapasztalathoz is. Éj-
szaka, sötétség, felhomály, nyugalom megannyi
elősegítő, sőt épenséggel szülői a képzelődés-
nek, a mennyiben a kedély, külső zavaró be-
hatásoktól menten, annál inkább magába
mélyedhet, a képzelet szabad röptére eredhet.

A csudásság fellépése az egyént kiforgatja
megszokott sodrából és így bepillantást enged
bensejének legfinomabb szöveteibe, lelki vilá-
gának legrejtettebb zugaiba. A vizionáló csak
maga lát rémeket, környezete miről sem sze-
rez tudomást, a nyilvánulat rendszerint mono-
lóg keretében megy végbe. Hogy több személy

előtt merüljön föl a csuda tünemény, annak
megjelenítése csak oly nagy szellemnek sike-
rült, mint Shakespere; de már Voltaire számára
kudarcczal végződött.

A szubjektív csuda a jellemfestés legmaga-
sabb eszköze: föllépése a cselekvénynek döntő
helyén történik, hivatása irányadó, vagy kibo-
nyolító. Ajánlatos vele takarékosan élni: a
tapasztalás azt bizonyítja, hogy egy darabban
egyszer lép föl titokzatos szerepköre. Hamlet
a maga 3 szellemjelenésével a világirodalomnak
szubjektív csudával leginkább elhalmozott drá-
mája.

A természetfölöttinek másik uralkodó faja a
szó szoros értelmében vett drámának tág teré-
ről ki van zárva. Behozatala tökéletesen visz-
szás hatást létesítene: úgy kikiváncokznék a
cselekvényből, mint egy sötét Rembrandt képbe
esempészett rikitó vonás. Felfogásunk sem en-
gei meg az önálló egyéniség elfojtására törő
idegen elemek bevitelét.

A szép ezen eszközének illetően alkalmazása
a drámában legklasszikusabb és legnehezebb
föladat a maga nemében, mely csak kiváló
művészeknek sikerült. A szubjektív csuda mint
a fenségesnek egy nyilatkozása, csak tragédiá-
ban bírhat értelemmel. Ennek oka kiviláglik a
fenséges definíciójából. Az eszme tulsulya az
alak fölött: ezen nagyszerű viszony kiragad a
köznapiasság köréből és végtelen komolyságot
tételez föl. Így a szubjektív csudás ellenlábasa
a komikumnak.

Azt tanítja azonban a tapasztalás, hogy a
csudásság belekeveredik a vig drámába is. A
fantasztikus vigjáték maga teremt magának
csudálatos elemet. E műfaj könnyedén ott
hagyja a földet, elszáll ismeretlen tartomá-
nyokba s azokat a képzelet lényével népesíti
meg, mint Shakespere mondja:

A költő szeme
Földről az égbe, égből földre villan
S míg ismeretlen dolgok vázaít
Megtéveszti képzeletje, tolla
A légi semmit állandó alakkal
Lakhelylyel és névvel ruházza föl.

Maga a cselekvény azután az általános em-
beri színvonalára van egyengetve. Shakespere
«Szentivánéji álma»-ban meg «Vihar»-ában,
Molière «Phryne»-jében és Vörösmartynál
«Csongor és Tündé»-ben találkozzunk ily tün-
dériés elemmel. Természetesen a költő inten-
ziójával mindig tisztában kell lennünk.

Gyakran bohó paródia köntösebe bujtatva,

jelenik meg a csudásság a vigjátékban. Ilyenkor esalhatatlanul kiérzik, hogy csupán a jellem, a külsőség, a mellékkörülmények származnak magasabb légkörből: a lényeg komikai. A felsőbb hatalmak nevetséges oldalakban bővelkedő, gyatra halandókká törpülnek. — *Aristophanes* szabadoságig menő merészséggel űzi e csufondáros csudásságot. Herakles nála, mint falánk nagyevő (Madarak), Dionysios isten, mint nyulszívű kalandor jelenik meg (Békák). A «madarak» társadalma éhséggel kényszeríti az égieket megadásra, míg a «Béké»-ben egy athéni paraszt ganajbogáron száll föl az Olymposra s Hermest megvesztegetvén, lehozza az elzárt Békét.

Láthatjuk, hogy a komédiai csudásság tulaj-

donképen nem is csudásság; természetfölötti környezetben folyik köznapi cselekvény, eszünkbe juttatva a pávatollakkal cziczomázkodó csóka meséjét. Magától értetődik, hogy képzelődés szülte látomások, a fölizgült én vívódásai, szóval a szubjektív csuda mindennemű nyilvánulása, — nem foglalhatnak helyet benne.

A szubjektív csudának megjelenése, mint a mely a «teremtés koronájá»-t lelki szervezetenek — e titokzatos hatalomnak — zsákmánya gyanánt, valódi gyarlóságában tünteti föl, elementáris erővel lép meg bennünket. Az eszmei végtelenség és vele szemben az emberi gyöngeség oly kapcsolat, mely a tragikum bélyegét hordja magán.

(Folytatása következik.)

Nagykőrösi királyjárók.

— A „Tanulók Lapja” számára. —

(5)

Szegény Laczi tudta, hogy itt már nincs kegyelem; ha esetleg véletlenül kisüti is, tud Naszvadi professzor még egy tuczt hasonló fogós kérdést; neki így is, úgy is vége van. Elkéseredésében már ajkán lebegett egy másféle feladat, de nem merte dolgát egészen elrontani. Azt akarta mondani rá, hogy ez a kérdés nem tartozik a mathezisbe s neki Naszvadi professzor csak ebből adhat kalkulust. Nem szólt: minek vonná magára gúnyja mellett még haragját is? Laczi elkéseredésében kipirulva, szinte daczosan vetette oda:

— Nem tudom!

— No akkor mondj bucsut az eminensségednek. Pedig könnyen megtarthattad volna; azt kellett volna csak mondanod: hogy mikor szép a cseh? — hát mikor ketten vannak, mert akkor: *csece!*, a miről már a kis gyerekek is tudják, hogy az szép! — Elmehetsz, fiacskám!

Rengeteg «bruhaha»! harsant fel a teremben. A gyerekhad alig tudott magához térni a nagy kacagástól. Laczi pedig ment lesütött fejjel, dühében kipirultarczczal és villogó szemekkel helyére. A tanár viselkedése még nem bántotta annyira, mint pajtásai kacaja; az végre is kecskeméti ember, a ki nagy tudós létére sem tudja megtagadni, elfojtani gyerekkora óta táplált ellenséges indulatát Nagy-Körös iránt; hanem a tanulóságtól még is csak esúf dolog az ilyen.

Mialatt helyére ment, lopva széttekintett a

vihogó arcokon. Valamenyinek szét volt rángatva szeme-szája a jókedvtől; de az is feltűnt neki, hogy kettő nem nevetett. Egyik a kis Hanzi volt, a ki olyan dühösen nézett Naszvadira, mintha mindjárt megakarna enni, a másik Tarsó Bálint.

Alig ült le, alig kezdett csitulni a derűs zajongás, valaki hivatlanul megszólalt a teremben.

Ez a valaki Bálint volt.

— Humanissime professor! kezdte elszántan; látszott rajta, hogy nem bánja, akármilyen történik vele, de a mi a szíven fekszik, azt el kell mondania; — a mit az imént hallottunk, tessék megengedni, de nekem nem tetszik olyan nevetségesnek, mint itt egynehánynak. Humanissime segíteni akart rajtam, látom és köszönöm irántam való jószágát, meglátszik, hogy kecskeméti ember, Humanissime s azt nem szégyenli, ezt is igen köszönöm. Hanem azt ne tessék hinni, hogy evvel nagy szolgálatot méltóztatott tenni akár nekem, akár Kecskemétnak.

— No no, mi bajod van Bálint fiam?

— Mert legelsőbb is Herepey pajtásom faggatásából azt következtetem, hogy Humanissime csakis ilyen kerülő úton és megmondom, mert kénytelen vagyok vele, — igazságtalan módon gyűrhetette le őt. Ez pedig szegény Kecskemét városára és szégyen reám, a mi ellen pedig kötelességemnek tartom tiltakozni.

Naszvadi professzor eleinte bámult, aztán

kipirult megbotránkozásában; no, ebből baj lesz, gondolta magában, de hát addig is, míg kifundálja, mit csináljon kényes helyzetében, elkezdett gúnyolódni.

— A praemissa kifogástalan, fiacskám, lássuk a conclusiót!

— A conclusió, Humanissime, sajnos, szintén kifogástalan lesz. Mert ilyenek után nem akad majd olyan ember, a ki az én eminensséget megérdemeltnek tartsa. Én becsületes mérközést akartam s abban engem Humanissime megakadályozott. Mit mondjak most odahaza? Azt, hogy eminens lettem, mert a nagykőrösi ellenfeletem figurás kérdésekkel kijavították? Merjek az eminens voltommal hivalkodni, mikor ahhoz illetéknépen semmi jogom?

— Ezt már contradicálom, fiacskám. Sem in forma rogationem, sem egyébkép, nincs igazad; ha mi neked kiadjuk írásban eminens titlust, viselheted, jussod van hozzá!

— De nekem az ilyen módon kapott titulus nem kell. És én itt, Humanissime, kegyelmed előtt is kijelentem, hogy a titlust el nem fogadom.

— Nem kérdezzük tőled, fiacskám!

— Nem fogadhatom el.

— És miért, ha szabad kérdeznem?

— Azért, mert azokra a kérdésekre én sem tudtam volna megfelelni. Az pedig meglehet, hogy ha Herepey pajtásom a mathezisből kap több kérdést, jobban megfelel, mint én. Ezeknél fogva, minthogy én Kecskemét városának becsülettel akartam tisztességet szerezni, minthogy ettől kegyelmed elütött, minthogy még mindig nincsen tisztában, ki érdemli meg kettőnk közül az elsőséget, nekem az eminens titulus nem kell, átadom azt Herepey Laczinak, a ki nyilván jobban megérdemli, mert ő vele szemben nem tartották szükségesnek kegyelmeiket, hogy engem körmönfont kérdésekkel, tárgyhoz nem való fogásokkal vexáljanak meg.

Kecskemét szereti legyűrni Nagy-Köröst, de csak becsületes úton s én inkább egy napig sem leszek tovább eme tisztos kollégium diákja, mintsem ilyen dolog odiumát magamra vegyem. Dixi.

Azzal leült.

Naszvadi professzor még ravaszabban mosolygott, mint előbb.

— Herepey! szólalt meg aztán, mikor Bálint a nagy csöndben leült. — Csak hozzád van szó, fiam, — a másik nebulóval majd

számol rector uram ő kegyelme. Egyet akarok tőled hallani: bevallod-e, hogy téged, a kőrösi fiut, az a kecskeméti diák most a felszólásával lefőzött?

Laczi fölkel. Még ezt a keserüséget is le kellett nyelnie; de az igazság az első: fiat iustitia!

— Igenis, megvallom, fölem kerekedett az igazságszeretetével, nemes tettével! . . . Ekkor felvillantak szemei s tüzes, kemény elhatározással tette hozzá: Hanem ha Isten megsegít, ebben is tulszárnyalom; lesz még mód rá, a mikor visszaadom a kölesönt kamatostól. Addig adósod vagyok Bálint!

A pedellus ép ekkor kopogtatott az ajtón, hogy vége a leczkének.

Naszvadi felállt, a tanulók is.

— Publicálom a diákságnak, szólt a tanár, hogy ellenkezés, szóbeszéd hiába való. Első eminens Tarsó Bálint, második Herepey László. Az eminens pedig rector uram ő kegyelme beleegyezése mellett a karácsonyi recreációt carcerben fogja tölteni kenyéren és vizen!

Azzal kiment.

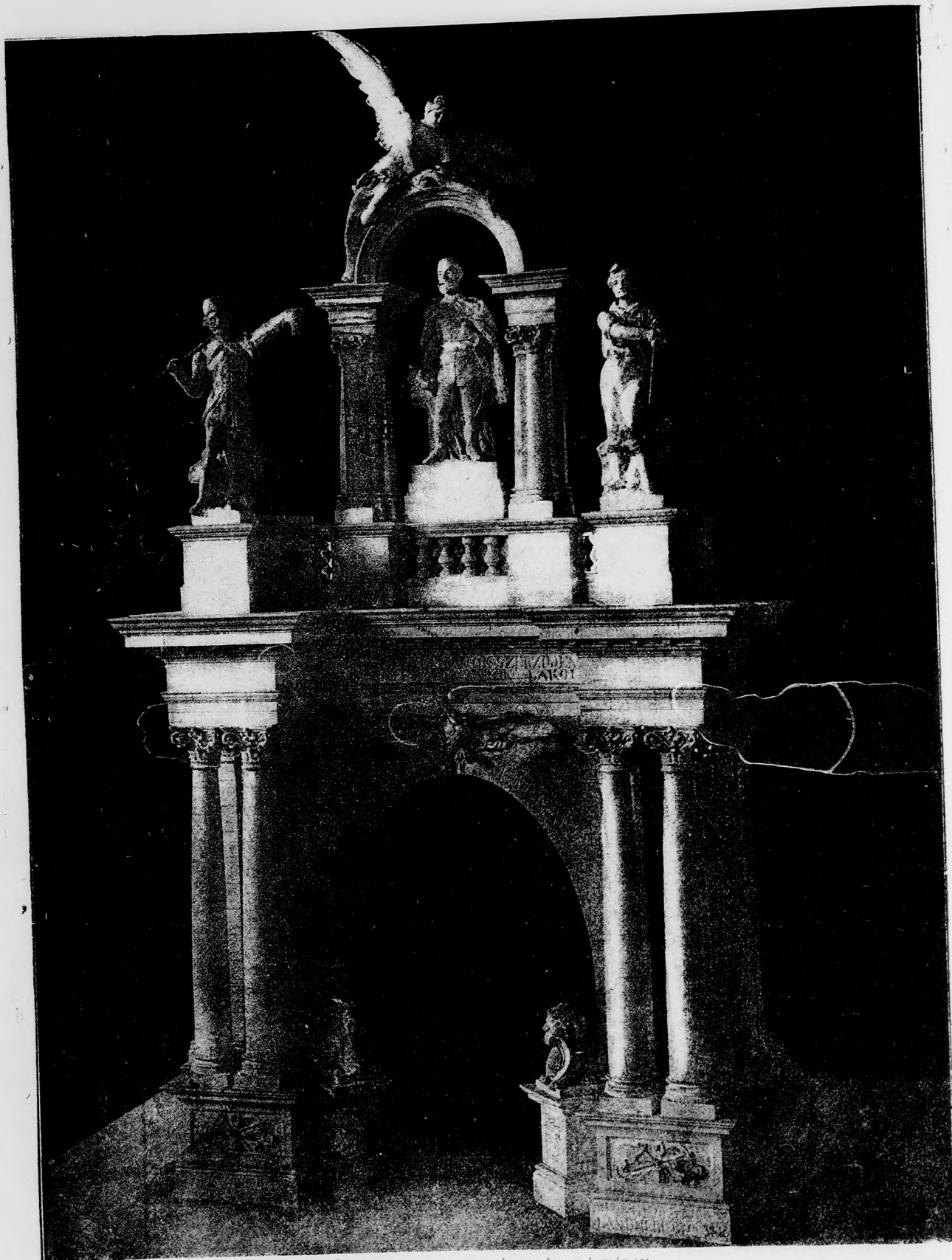
Laczi pedig odajárult Bálint elé, kezét nyujtott neki s azt mondta megindult hangon: — Miattam szenvedsz, Bálint, de ezt is megszolgálom még, meglátsd. Addig is köszönöm, a mit értem tétél. Most én ismerem el, hogy eminens csak is te lehetsz. Te mutattad pajtásaidnak a legszebb példát!

Hát így történt az a nevezetes jelenet, a mi miatt Herepey Laczi kicsöppent az eminensségből s e miatt töprengett otthon annyit a visszatörítés módjain. Néha beszélgett is erről a Hanzi gyerekekkel, de mindaddig nem tudtak semmi okosat kisütni.

Nagy-Körösön teltek az ünnepek. Elmult karácsony. már-már szilveszterre készülődtek; esténként gyerekek járták be a várost, cifra öltözékben énekelvén el az ablakok alatt a bethlehemi pásztorok vagy a «három királyok» verseit, egyébként olyan csend és rend volt, mintha egyetlen szál idegen katona sem volna a város falai között.

A labanczok visszavonultsága, tisztességtudása feltűnt mindenkinek. Nem ilyenek szoktak ezek lenni még nyár derekán sem, a mikor pedig naponkint készen kell lenniök valami nem várt kurucztaadásra, hát még tél közepén, midőn nem volt szükség fegyelemre, készenlétre, nem kelle félniök ellenséges meglepetéstől.

(Folytatása következik.)

JÓKAI TÁRNA A SALGÓTARIÁNI BÁNYÁBAN.

BAROSS GÁBOR SZOBRA.

Könyvek a nyomtatás feltalálása előtt.

— A „Tanulók Lapja” számára. —

A mai világ gyermeke el sem bírja képzelni, hogy az ó-világ különböző civilizációja miként erősödhetett meg könyvnyomtatás nélkül, minthogy a felolvasások s a kertekben s köztereken történt eszmecserék végre is csak gyöngén pótolhatták az olvasó könyvek fogalmát. Az ó-világ műveltsége nem is volt sehol általános s csak szűkebb körökre s egyes osztályokra szorult. Csupán a nyomtatott könyvek keletkezésével vált lehetségessé, hogy a tudományos ismeret és képzettség a nép minden rétegét áthassa. E különbség oly rendkívüli, hogy Gutenberg találmányát bátran nevezhetjük a megváltás második művének.

Mint tudva van, sok századon keresztül a könyvek terjesztését csupán leírás által eszközölték. A régi görögöknek külön szavaik voltak a könyvmásolóra, a szépíróra s könyvkereskedőre. Kezdetben magok a könyvkereskedők másoltak, de később erre segédeket tartottak, hogy a tudósok szükségletét kielégíthessék. A tudomány azonban igen drága volt e korban. Plátó — a mi mai pénzünk szerint számítva — 2250 tallért fizetett Pythagoras három könyvéért, Aristoteles pedig 3375 forintot vette meg Pseusippus egy munkáját. Egy könyvtár tehát akkor egyenértékű volt egy kincstárral.

A rómaiak könyvkészítéséről több adatunk van, mint a görögökéiről. Náluk a könyvleíró librariusnak hívták, a régi könyvek másolóját antiquariusnak, a könyvárusok neve pedig «bibliopolos» volt. Előkelő rómaiak saját másolókat tartottak, úgy, hogy a caesarok kora előtt nem is volt nyilvános könyvkereskedés. Érdekes adat, hogy Rómában nők szintén gyakorolták a könyvleírás mesterségét. Juvenalis a nőket gúnyolva, említést tesz ily másoló hölgyekről. Maradt továbbá egy régi fölírat, mely egy nő személyt «sciptrix libraria»-nak nevez.

A Caesarok korában a könyvárus személyében összepontosult mindaz, a mit ma nyomdász, könyvkereskedő és könyvkötő külön végeznek. Martialis egy epigrammjából tudjuk, hogy ez író műveiből kétféle kiadást rendeztek: egy nagyobb, a könyvtárak számára s egy kisebb, hogy hordozható legyen. Büszke önérettel írja ő: «A hóban, ellenség előtt, a távol Dácia földjén, lapozza könyvem a megedzett centurio.» — Írói tulajdonjog azonban nem

lévén, írók és költők kevés hasznot láttak, ha nem volt Maecenasuk, ki őket bőkezűleg pártolta. Plautus, ki Kr. e. 184 évvel halt meg, színműveinek eladásából nem tudott megélni, hanem kézi malmon örölt s egyéb nehéz munkákat végzett. Augustus császár idejében is sok volt az éhező poéta, kik mesterség-szerűleg verseltek.

A könyvkereskedés azonban s ezzel a papírgyártás nem csak Rómában, hanem a birodalom kiválóbb vidéki városaiban is jelentékeny iparág lett, melynek virágzására sokat tett az, hogy Lyonban, Autun-ban s Gallia egyéb városaiban a római írók tanulmányozását igen serényen üzik. Marseilleben nagy iskola állt a görög irodalom és művészet számára. Brindisiben és Nápolyban is voltak könyvesboltok. A mi a bölcsesség e csarnokaiban kapható volt, a bemenet oszlopaira mind feljegyezték. A tudósok is ott tarták értekezéseiket, felolvasásaikat. Augustus császár idejében általános szokás lett, hogy az író felolvasta «opus»-át, mielőtt nyilvánossá tette volna: oly szokás, melynek kár volt kimennie a divatból s mely mellett a mai közönség aligha kapna annyi üres nyomtatványt.

A könyvek ára nem volt meghatározva. A híres író műveit drágán adták. A könyvek alakját a kereszténység előtti időkben az anyag határozta meg. Kezdetben összehajthatók voltak, később merevek. Az utóbbit legelőször Pergamoi Attulus használta s innen eredt a «pergament» elnevezése.

A hajlékony anyagu könyveket egymásra hajtották női legyezők alakjában vagy göngyölték. Az izraeliták «thorah»-inál ez a göngyforma maig is fenmaradt.

A hellen-kozmopolitikus időben általános divat volt, hogy minden előkelő ember házában legyen egy kis könyvtár. A középkorban azonban az olvasási kedv, a könyvgyűjtés szenvedélye s az egész könyvkészítés leginkább a kolostorokra szorítkozott. Egyházi atyák és püspökök tartottak csak másolókat, régi és új könyvek csinos előállítására. A kereskedésbe kevés ment s azok közt is némelyik hamisított volt. Csak az egyetemek létrejötte után — s többnyire ezek felügyelete alatt — támadtak ismét világi könyvkereskedők: «stationarii.» Egyes másolók valóságos íróiskolákban csoportosultak s ez által könnyebbé vált a könyvkészítés, szaporodtak a munkák s terjedt

keletük is, mert magok a másolók kereskedtek velők. Például az 1347. alapított prágai egyetemen sok tudós rendelt meg másolatokat a hites «scriptor»-oknál és «rubricator»-oknál.

Németországnak két századdal később keletkeztek szabadalmazott főiskolái, mint Olasz-, Francia- és Angolországnak. Ezen késedelmet a német császár harczai a pápával s a belzavarok okozták. Ennélfogva ott a könyvek igen ritkák és drágák voltak. A 14. és 15-ik században egy Livius 120 arany-koronapénzbe került, — oly összeg, melyért akkor szép jószágot lehetett venni.

Melanchton már magister volt, midőn először kaphatta kezébe a bibliát. Hires jogtanárok is kényszerültek a corpus jurist nélkülözni. A fejedelmek és kolostorok könyvtárai sem voltak úgy berendezve, hogy a tudósok sok hasznukat vehették volna. Egyes könyveket elidegeníthetetlen családi vagyonként örökölték, vagy mint aráhozomány maradt a családok körében.

Egyes könyvet az oltár előtt ünnepélyesen vettek birtokba. Annýira ment a könyvek feltése, hogy a könyvtárakban tábláknál fogva le voltak lánczolva.

Egy biblia rendszeren 1000 aranyforintba került. Plátó műveinek egy görög kéziratáért 1477-ben kétezer milánói aranyat adtak. A könyveket zines képekkel s arannyal ékítve szerették, úgy hogy a másolónak még jobban kellett festeni tudni mint írni. A kézírások pompájával együtt nőtt a könyvek terjedelme és nehézsége is. Könyvpolezok nélkül lehetetlen volt olvasni.

Elméletek a naprendszer keletkezéséről és fejlődéséről.

— Kezdetleges világnézet. — Elméletek Newton előtt. — A görög philosophusok. — Decart elmélete. —

A «Tanulók Lapja» számára írta: Marossy Rudolf.

(1)

Századok óta foglalkozik már a tudomány a világ mibenlétének, eredésének, fejlődésének kifizetésével, szakadatlanul harcol a megfejthetetlennek látszó problémák ellenében. S a küzdelem nehéz; egyfelől öröklött vélemények, ősrégi hagyományok, megdönthetetlennek vélt tekintélyek s mi a legfőbb, a teológia ellentmondást nem tűrő szava kötik le kényszerbilincsbe szárnyait, másrészt harczosainak csalódásai vezetnek oly tévutakra, melyekről csak hosszú századok képesek az igaz ösvényre ragadni s a kitűzött cél felé csak valamivel is közelebb vinni.

Egyes nagyoknál és gazdagoknál egész szenvedélylyé vált a régi könyvek gyűjtése. Alfonze spanyol király azt mondta, hogy inkább minden kincsét elveszítse, mint egy könyvét. Medici Lőrincz könyvvételre annyi alkalmat talált magának, hogy e miatt minden házi ezüstjét és aranyát el kellett zálogosítania. Alphons nápolyi király azért kötött békét Medici Cosmóval, mivel ez harczközben egy ujonnan talált Livius átengedett neki. A mi Mátyás királyunk folyvást gyűjtette a kéziratokat Görögországban és Ázsiában s négy másolót tartott Flórenczben, harminczat pedig Budán. Az ő pompás marokinba kötött sok ezernyi könyvből ma már csak néhány száz Corvin-codex maradt fenn, a többi a török dulta szét. Egy latin evangélium, arany betűkkel, finom velinre írva II. Fülöp spanyol király kezébe került, ki azt sokáig az Escorial-ban őriztette s idegen csak úgy láthatta meg, ha papok vagy főurak kíséretében ment s mindig levett kalappal, fáklyát vive, ünnepi eszendben álltak körül a szekrényt, mely e drága könyvet magában foglalta.

A kéziratok könyvek terjesztése közül sok érdemet szereztek «a közös élet testvérei,» e reformatorok a reformáció előtt, kiknek működése Hollandban és északi Németországban a 16-ik század közepéig terjed.

S következett a mainzi nagy találmány: a könyvnyomtatás, hogy széles és könnyű folyásu medret ásson az ismeret, a tudás általánosodásának, a fölvilágosult értelemnek, a műveltségnek, az emberiség szellemi életének.

F. L.

E kutatásokat s az eddig elért eredményeket ezélja vázolni e kis értekezésnek.

Már az ókor népeinek fülebe hangzott a kérdés: mi hát e Föld, melyen lakunk, mi a Nap, Hold s csillagok? Röviden meg is adták reá a feleletet: a Föld szilárd, mozgáthatatlan alap, a mindenség központja, az egyedüli eszes lénynek, az embernek lakhelye: a Nap, Hold, csillagok a földnek csak szolgálai, melyek egyéb feladatot nem teljesítenek mint, hogy neki világítanak, melegítenek. E nézetnek, melyet

minden őskori népnél feltalálhatunk, *Ptolomeos* adott tudományos alapot s óriási tévedése századokra hatott. A további elméletek, kutatások, fejtegetések mind haszontalan okoskodások, tévedések voltak, mint téves volt az az alap is, melyre építettek. Pedig nem mondhatjuk, hogy az ókor tudósainak nem volt elég éles észjárásuk, a mit eléggé bizonyít az általuk feltalált ciklusok és epicyklusok végtelen bonyodalma, complicált sokfélesége, a melynek átértése bizony a mai kortudósainak is nagy feladatot ad. Képzelnék csak el azt az irtózatos fáradságot, melylyel az ókor tudósai az összes rendes és rendkívüli égi mozgásokat kimagyarázni igyekeztek! A sok ellentmondás kisimítása, a visszasságok kiegyenlítése, a képtelenségek megszüntetése végre oly érthetlenné tette az egész alkotmányt, hogy Castiliai Alfonz e rendszer tanulmányozására fordított sikertelen fáradozásai után kimerülve így kiáltott fel: «Ha Isten a világ teremtésekor tőlem kért volna tanácsot, jobban rendezhette volna be!»

Természetes, hogy így az ég valódi alkatáról nem lévén helyes fogalmuk, annak keletkezését meg kevésbé lehettek képesek kimagyarázni. Akadt ugyan elég görög böles, a ki tudákos észszel vállalkozni mert a nehéz feladatra, de elméleteikben inkább csak a képzelet, mint a gondolkodás az uralkodó. A helyett, hogy a megfigyelés és inductió biztos eszközeit ragadták volna meg, a sokkal könnyebb és kényelmesebb deductióhoz folyamodtak, melyben azután képzelmök szabadon csaponghattak. Egy főideát állítva fel vezérelv gyanánt, erre, mintegy kaptafára huzogatták a látható világ jelenségeit. Nem is mentek sokra: egyik rendszer a másik után dőlt meg. *Thales* vizelméletét, mely szerint minden dolog a vízből származott volna, nyomban követte *Anaximenes* levegő elmélete, melyet ismét mások váltottak fel.

Pithagoras és az eleai iskola absztrakt, érthetetlen hypothesisai után a böleselők egész sora gazdagította még újabb és újabb tanokkal a képtelenségek e halmazát, a nélkül, hogy ezek a tudományok csak bármennyire is hasznára lettek volna. *Demokritos* megpendít ugyan már néhány helyesebb érvet az utómokra vonatkozólag, de további fejtegetéseiben ő is szertelenségekbe téved.

Amint tehát láthatjuk, a görög philosophusok

egyáltalán nem akartak lassan, lépésről-lépésre haladni a valóság biztos alapján: ők egyszerre a priori akartak megfejteni mindent, abban a reményben ringatván magokat, hogy ha az «arkhé»-t vagy «materia primá»-t feltalálják, a probléma megoldásához kétség sem férhet.

De hát az ujkor philosophusainak nagy része sem tett másként: ők is csak képzeletük szerint alkották meg a világot: valódi, kutatások után elért eredményekre csak vajmi ritkán akadhatunk elméleteikben. Halljuk csak *Descartot*: — A tér minden részét anyag tölti be s ez háromféle: első a szögletes részekre osztott állomány, melynek részei forgásba hozataluk után egymáshoz közzörülődnek s ezáltal egy-egy finomabb anyag leválását okozzák, mely a második állományt képezi. A harmadik már durvább és mozgásra nem alkalmas. E három anyag alkotja a látható világot, még pedig az első a világító testeket, a Napot, Holdat, csillagokat, a második az ég átlátszó állományát, a harmadik pedig a sötét testeket, a Földet, bolygókat stb. A mozgások kimagyarázására *Descart* elképzelhetetlen örvényekbe sodorja az égiteseteket, melynek folytán ezek a középpont körül gyülekezni kezdettek, még pedig úgy, hogy minden bolygó tömörségének és mozgékony-ságának megfelelő távolságban helyezkedett el a keringés középpontja, a Nap-közül: azonkívül a második állomány az egész rendszert körül fogja s a középpontfutó törekvésénél fogva a világosságot alkotja (Lewes: A philosophia története.)

Kétségtelen, hogy *Descart* nagy elme volt s érdemei e téren is elvitathatlanok, mert hisz ő mondotta ki először azt az alapelvet, mely az ujkori kosmológia sarkköve t. i. hogy «a világ csak az anyag általános, természetes erői folytán jött létre», a nélkül azonban, hogy e tána által a theologiával ellenkezésbe jönné, mert a világ fenntartásának rendezésének, dicsőségének mindenkor Istennek tulajdonítja. Ezenkívül azonban a természettudományt semmivel sem gazdagította: bizarr, valószínűség nélküli s e mellett érthetetlen feltevései inkább phansziájának, mint józan eszének szüleményei s mindenesetre kevés megfigyelő képességről és hiányos astrónómiai ismereteiről tesznek tanúságot. Pedig már akkor megdőlt *Ptolomeos* rendszere s *Kopernik*, *Galilei*, *Kepler* felfedezései új tért nyitottak meg a kutató elme előtt.

De e tévedéseken nem ütközhetünk meg, kivált ha olvassuk, hogy a nagy *Kepler* a mathematicus ez utólérhetetlen mestere, maga is philo-

sophálni kezd kosmophysikájában smystikus fejtegetésekkel igyekezni okát adni minden égi jelenségnek. Így behatározta, hogy miért van csak hat bolygó a Naprendszerben (az ő korában), melyek a szabályos testek arányában vannak egymástól elhelyezve: miért foglalja el közöttük a föld legkiválóbb helyét, milyen

szellemek mozgatják az égitesteket stb. stb. A méltányló kritikusi bizonyára nem fog mosolyogni e balgaságok fölött; a tudomány utóvégre is csak lassan hárul a legkisebb teret is lépésről-lépésre kell elfoglalni.

(Folytatás következik.)

Jókai-statisztika.

Kétségbe nem vonható tény, hogy Jókai a valaha létezett magyar írók közt a legtermékenyebb. Többi koszorus elbeszélőnk közül Jósika, Kemény, Eötvös összevéve nem produkált feleannyit, mint Jókai Mór. Ezt tudja mindenki, mindazonáltal kevés embernek van pontos, beható ismerete Jókai munkásságának mérvéről. Azt hisszük, olvasóinkat érdekelni fogja, ha világos képet adunk koszorus írónk ötvenesztendősi tevékenységéről, e hatalmas aranybányáról.

Jókai neve alatt 50 év folyamán összesen 133 önálló munka látott napvilágot 324 kötetben. Ezen 133 munka következőképen oszlik meg: 67 regény, 32 elbeszélés-gyűjtemény, 18 színmű (e mellett több kéziratban van még), 16 vegyes tartalmu (historia, emlékirás, politikai humoros) mű. Szerkesztésében 15 várlalat jelent meg, még pedig 5 hirlap, 4 szépirodalmi folyóirat, 1 elzslap és 5 naptár.

Szinte megszámlálhatatlan kötetek száma, melyek közkezen forognak. Hisz német fordításban maga Janke Ottó lipcei kiadó háromszázezer kötetet bocsátott ki. Jókai egészen 1875-ig pontos jegyzéket vezetett munkáinak és időszaki nyomtatványainak számáról és azt találta, hogy 27 év alatt (1846-tól kezdve) 652.100 kötetet jelent meg. Ezért fizetett a közönség 1.523.609 frtot, melyből Jókaira honorárium czimén esett 246.200, irodalmi munkatársaira 252.800, illusztrátorokra 43.800, az államra (adó, bélyeg, postailleték) 231.900, szedésre, nyomtatásra, papírra, könyvárusi és üzleti provisióra 748.650 forint. Képzelnék, mennyire megnövekedtek azóta napjainkig e számok. Bátran állíthatjuk, hogy hazánkban és külföldön ötven év alatt harmadfél milliónál több Jókai-kötet volt elterjedve.

Jókainak az ideig megjelent 324 kötetében nem kevesebb mint 70.816.464 betű vagyon. Ha ezt a hetvenmillió betűt egymás mellé állítanák, egy 143.8 kilométer hosszú vonal jönne ki, melyet a legsebesebb vonat is csak 2 óra

20 perc alatt futhatna be. Ennek a hetvenmillió ólombetűnek 355.5 métermázsa súlya volna és ez a fekete massa három vasuti vaggont színültig megtöltene.

Ötven év alatt háromszázhuszonnégy kötet! Egy esztendőre jut tehát kerek 6 kötet: mindazonáltal Jókai nem dolgozott valami egyenletesen. Az ötven évből négyet lehet találni, melyben tőle önálló munka nem látott napvilágot, nevezetesen a szabadságharc ideje: 1848/49 mialatt azonban két hirlapot szerkesztett (Életképek, Esti Lapok); 1861, mikor a sajtóviszonyok gátolták tevékenységében: 1863, midőn a tőle megindított *Hon* szerkesztése kötötte le őt egészen. Az egyes években kibocsátott kötetek száma 1 és 14 között ingadozik. Az utóbbi maximumot következő esztendőben érte el: 1853, mikor a «Magyar Nábob», «Janicsárok végnapjai», «Fehér Rózsa» megjelent; 1877, mikor mások mellett az «Egy az Isten», «Névtelen vár», «Szép Mikhál» került ki a sajtó alól; 1879, mikor a «Szabadság a hó alatt», «Rab Ráby», «Egy hirhert kalandor» és «Görögtűz» jelent meg.

A mi Jókainak külföldi elterjedtségét illeti, németre fordítottak tőle 174 kötetet, angolra 8, svédre 5, francziára, olaszra, finnre és csehre 4, lengyeire 6, tótra, szerbre, oroszra és hollandra 2, horvátra 1 kötetet; sőt még volapükül is van egy kötet Jókai. Megjegyezzük, hogy itt csak az önállóan megjelent művekről van szó, ha számításba vennők nagy íróknak külföldi lapokban elszórvva megjelent kisebb írásait, a sorozatban helyt foglalának a világ minden, többé-kevésbé civilizált népének nyelvei: még a japáni is. A görögöket Tély Iván, a törököket Kunos Ignác ismertette meg Jókaival.

Jókainak 16 előadott darabja a Nemzeti Színházban 50 esztendő alatt 190 estét töltött be és közel 100.000 forintot jövedelmezett. (A legutolsót, a *Barangokat*, a Vígsházban adták elő.) Ebből magára az Arany emberre 40.000 frt. jut. Az egyes darabok előadásának

száma: Két gyám (1846 ápr. 18.) 1, Hulla férje 2, Dalma 12, Manlius Sinister 9, Könyves Kálmán 25, Dózsa György 10, Szigetvári vértanúk 50, Milton 8, Fekete gyémántok 10, Arany ember 60. A Cigánybáróól átgurtt

operette pedig Strauss bájos zenéjével napjainknak egyik legkedveltebb darabja, úgy a német színpadon, mint nálunk, hol a Népszínházban közel 100 előadást ért meg. #

Fizikai kísérletek.

(Az Athenaeum kiadásában megjelent Tom-Tit III. kötetéből.)

Papírosból vágj ki kerek darabot, melynek körülbelül 15 centiméter legyen az átmérője. És bármily hitetlenül nézzenek rád, vállalkozzál, hogy azt a papírost lángra tartva, felforrallod benne a vizet.

E célra mindössze is még csak égő gyertyára és egyhosszabb darab erős drótra van szükség. A drót egyik végén 7 centiméter átmérőjű karikát csinál, aztán ivben meghajtva a drótot, alsó végén csavarszerűen görbíted, olyképp, hogy ez a csavar pontosan ráültszékedjék a gyertyára. Hogy meg ne csuszhassek, aprócska szöveget vagy tüst szurhatsz lent a drót vége alá, miután jól kimérted, — hogy a felső részén levő karikának mily magasan kell lennie.

Ezzel elkészülvén, a kerek papírosdarabból egy kis üstfélélet csinál, és ráhelyezed a drót karikára, úgy hogy a papírosüstnek legalább

is két centiméternyi széle a dróton felül meredjen ki. Ekkép annyi vizet tölthetsz a papírosba, hogy a víz színe magasabban lesz a drót karikánál, a mi elengedhetetlen feltétele a kísérlet sikerének. Most már meggyújtod a gyertyát és az üstöcskét tartó drót állását úgy szabályozod és

hogy a láng hegye éppen a papíros aljának közepe alatt legyen és egy kicsit, de csak igen kicsikét érintse a papíros. Aztán nyugodtan vársz.

A ki azt hitte, hogy a papíros meg fog gyúlni, meglepetve látja, hogy ilyen veszedelem éppen nem fenyeget.

A papíros teljes épségben marad és néhány perc múlva a víz javában forr, akár csak a rendes konyha tűzhelyen. —

Hogy a papíros sértetlen marad, mintha fém-bőlvaló volna, annak oka az, hogy a hőt, melyet a lángtól kap, rögtön átveszi tőle a víz, mely aztán gőzalakban száll vele odább.

Víz forralás papíroson.

Iskolai hírek.

A budapesti ev. ref. főgymnasium ifjusági hangversenye 1897. január hó 30-án tartatott meg fényes sikerrel, szép közönség jelenlétében. A műsor a következő volt. 1. Nyitány. Sydney Smith. La Harpe Eolienne, zongorán előadta

Horváth Jenő 6. o. t. zen. növ. 2. Kiss József. «Gedővár asszonya,» szavalt: Németh János 8. o. t. 3. Boka. kesergője; hegedün előadta: Kacz Endre 7 o. t. zongorán kísérte Szij Ferencz 8. o. t. zen. növ. Sztányi Géza «Idylle,»

zongorán előadta: Braun Zoltán 8. o. t. Guidard Emil: «A légy» monolog; szavalt Nyáry P. 8. o. t. Arany János. «Ágnes asszony» melodráma; szavalt: Felföldy Elemér 8. o. t. zongorán kísérte Szij Ferencz, 8. o. t. zen. növ. Hubay Jenő. A «Cremonai hegedüs» solója; hegedün előadta: Lénárt Dezső, 7. o. t. zongorán kísérte Horváth Jenő 6. o. t. Magyar népdalok, czimbalmon előadta: ifj. Bene László, 8. o. t. Dancsa. «Symphonia» trio; előadták I. hegedün: Serly Antal 7. o. t. II. Kramer Henrik 8. o. t. zongorán: Gebhard Károly 7. o. t. Székely Imre. «II. Rhapsodie Hongrois» zongorán előadta: Szij Ferencz, 8. o. t. zen. növ.

A szegedi főgymn. önképzőköre mult hó 31-én tartotta tizedik rendes gyűlését a következő tárgysorozattal: A nemzeti érzület fejlesztésének fontossága és eszközei a népiskolákban. II. rész. Felolvasta Thomay Ernő 8. o. t. Payer Antal: A magyarok Istene. Sikerülten szavalt Andrassy Akos 7. o. t. Priamidész alnevi tagtárs «Pusztai életem» cz. versét bírálta Brandstetter Arthur 8. o. t. A verselés ügyes, de nincs tartalom. Zalár: Zizim. Kiválóan sikerülten szavalt Timisza Zoltán 8. o. t. Magyarország mint a kereszténység és a kultura védőbástyája a barbárság és a keleti pogányság ellen IV. rész. Felolvasta Kiss Aladár 8. o. t. Mészáros Kálmán 7. o. t. «Pásztor-tüznél» cz. elbeszélését bírálta Hentz Károly 7. o. t.; elfogadtatott. Petőfi: A rab. Siker nélkül szavalt Martinu Lajos 7. o. t. Az időjárásról. Felolvasta Friedrich Andor 7. o. t. Mosonyi Emil 7. o. t. «A politikus varga» cz. életképét bírálta Müller Jenő 7. o. t. az életkép gyenge.

A szombathelyi kir. kath. főgymnasium önképző-köre jan. hó 17-én tartotta II. nagygyűlését ft. dr. Edelmann Sebő igazgató és ft. dr. Dallos József vezető-tanár jelenlétében. Beérkezett összesen 67 mű: 50 próza és 17 vers; elfogadtatott 29 mű: 24 próza és 5 vers. Elfogadtatott művek a következők: Nyelvünk Mátyás király és Jaggelló királyaink alatt (ért.) bir: Kousz Nándor 8. o. t. Milyen a katona sorsa? (elb.) bir. Gyuk Pál 8. o. t. Az ifju nem öreg, az öreg nem ifju, és mégis vannak vonások, melyek mind a ketőnek tulajdonai (fejt.) bir. Csupor Sándor. 8. o. t. A királyság szervezete; Geruzia és Hallia, az egykori spártai államban, Lyeurgus törvényhozása szerint (ért.) Rövid visszapillantás a tudományok bölcsőjére (ért.); ez 5 mű szerzője: Sömen Lajos 8. o. t. Rajz a harezok napjaiból bir: Kákosy Ákos 8. o. t. Népdal bir: Kousz Nándor 8. o. t. Gondolatok szeptember else-

jén (elm.); bir: Maitz Ede 8. o. t. e 4 mű szerzője: Istóczy Kálmán 8. o. t. «Ó» (Karczolat); M-hez (vers); Képe előtt (vers); e. 3 mű szerzője Kaltenecker Károly 8. o. t. Mariskának (vers); Szerzője: Schinmer Lajos 8. o. t. Az erély megmaradása (ért) szerzője: Dominovich Sándor 8. o. t. Br. Balassi Bálint «A végek dicséreti» cz. mű fejtegetése. A magyar nyelv elemei (ért.) A hálátlanságról, (elm.), «Mint a fa, mig él, zöldelni meg nem szünik s zöld levelekbe önti élte végső erejét; ép ugy a jámbor kebel elnem veszti végső reményét utolsó leheletéig» (fejtegetés) e. 4 mű szerzője: Rosner Lajos 8. o. t. A főr (elb.) Szerzője: Molnár Lajos 7. o. t. Az aradi robbanás (elb.) Szerzője: Zádor Béla 7. o. t. A halál (epigr.) Szabó István 7. o. t. Maresa (elb.) A költészet hivatásáról (ért.) Hárpia (elb.), Macbeth szenvedélye (ért.); A drámai erő Shakespere-nél (ért.). Curtius: Athene Perikles korában, könyvism. e. 6 mű szerzője: Kulcsár Gyula 6. o. t. Molière és Tartüffeje (ért.) Szerzője: Weiner Sándor. 6. o. t. Szavaltak: Szabó István 7. o. t. «Vén cigány» (Vörösmarty) Freiberger Lajos 8. o. t. Boldogtalannak panasza a halovány holdsugárnál (Anyos Pál) K. Molnár Lajos 7. o. t. Honfidal (Petőfi) Kulcsár Gyula 6. o. t. Egy haldokló mellett (Tompa). Schandara István 7. o. t. Az ibolya almai (Tompa). Deutsch Ferencz 7. o. t. (Gólyához (Tompa). Fodor Antal 6. o. t. Felvettem Sátorfám (Petőfi)

A pécsi főgymnasium önképzőköre jan. 31-én rendes gyűlést tartott, melyben, miután a jegyzőkönyv felolvasatott és hitelesített elsőnek Gruber V. 6. o. t. lépett fel, Eötvös Bucsuját szavalt, kiváló sikerrel, szavaltát a gondos kidolgozás jellemezte. Utána Vargha J. 6. o. t. próbálkozott meg Arany J. «Fiannak» czimü költeményével. Öt követte Gombos Sz. 6. o. t. ki Petőfinek a «Rab» czimü költeményét szavalt közepes sikerrel. Az ügyrend harmadik pontját a művek bírálata képezte, melyek: «Ejszakán» (vers) szerzője: Stameyer G. 7. o. t. A vasutak történetéből, szerzője: Buday D. «Auróra» (vers) szerzője: Buday D. 8. o. t. «II. József ujtásai» szerzője: Grosch K. 7. o. t. végül a «Rózsához» (vers) szerzője: Rihmer Oszkár 7. o. t.

A debreczeni ev. ref. főgymnasium önképzőköre, január hó 31-én tartotta hetedik rendes gyűlését. Elnök, Zádor Ervin 8. o. t. megnyitván a gyűlést, főjegyző, Ungár Simon 8. o. t. felolvasta a mult gyűlés jegyzőkönyvét, melynek hitelesítése után Skrovina Ottó 7. o. t. szavalt Medgyassza L. «Kelemen lovag

álma» cz. költeményét. Szavatala dicséretet nyert. Kentzler Gyula 8. o. t. az «ősz alkonyat» és «ősz éj» cz. költeményeket. A kör a bírálóval szemben, mind két verset elveti, a bírálót pedig tudomásul veszi. Geröcs Lajos 5. o. t. szavatala Thaly Kálmán «Bárá Balassa Bálint siralomdalai bujdosásában» cz. költeményét. Szavatalat a kör elveti. Dóczy Jenő 6. o. t. felolvasta «Kreanics Pál» cz. humoros elbeszélését. Bírálatra kiveszi Szilágyi Imre 6. o. t. Végül Balkányi Kálmán 5. o. t. felolvasta «Szigligeti Liliomfi» cz. értekezését. Bírálatra kiveszi Oláh Gábor.

VEGYESEK.

Ezer magyar feladat. Lapunk szerkesztője, Dr. Rupp Kornél e munkáját, mely díszes kiállításban február elején hagyja el a sajtót, ajánljuk lapunk összes előfizetőinek és híveinek figyelmébe. A ki tiz előfizetőt gyűjt a jelenleg nyomás alatt levő érdekes és hasznos könyvre, *egy ingyempéldányban* részesül, a ki öt előfizetőt gyűjt, feleáron, aki 3 előfizetőt gyűjt 1 frtért kapja a könyvet, melynek bolti ára 2 frt, előfizetés útján 1 frt 50 kr. A megrendelések szerkesztőségünkbe is intézhetők, az előfizetési pénzek azonban Hangos Antal könyvkereskedő címére — Budapest, IV., Calvin tér 5. sz. küldendők. Gyűjtő iverkek szívesen szolgálnak szerkesztőségünk azoknak, a kik a könyvre előfizetőket óhajtanak gyűjteni s így tisztelet példányhoz jutni.

A bekötési táblákat már mind szétküldtük. Még néhány példányunk van azok számára, a kik mindent az utolsó percze szoktak hagyni.

Irodalmi pályázatunk február közepén lejár. Figyelmeztetjük a pályázni kívánókat, hogy pontosan küldjék be dolgozataikat a határidőre. Nem a munka terjedelme, hanem a minősége fog dönteni a megbírálsáznál. Reméljük, hogy e pályázatnak szép számmal fog részt venni az ifjuság s az eredmény is ki fogja elégteleni várakozásunkat.

Természettudományi értekezésünket melyet most kezdünk közölni «Elméletek a naprendszer keletkezéséről» czimen, ajánljuk olvasóink figyelmébe. Egy a természettudományokban jártas, sokat olvasott munkatársunk írta, a ki tanulóifjú korában kiváló elismerést és jutalmat kapott érte. Főleg a 7—8. osztályosok vehetik jó hasznát.

«Kosmos» müintézet nyomása. Budapest, VI., Aradi-utca 8.

FEJTÖRŐ.

— Rovatvezető: Császár József. —

1. Számítási kérdés.

A fogad B-vel, hogy egy kockával kétszer 6-ost vet. Mintán A az első vetésre csakugyan 6-ot dobott, B félbe szakítja a játékot. Ha az összes nyereség 120 frt mennyit kellett mindegyiknek betenni.

2. Földrajzi kérdés.

Melyik porosz sziget az az Északi tengerben, Schlessvig felszigettel szemben, a melyen világító torony és pogánykori régiségek vannak? Hires tengeri fürdői vannak. Mi a főhelye?

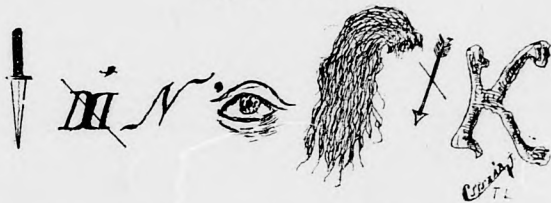
5. Vegytani kérdés.

Cs H. N. minék a vegyjegye? Állati anyagok száraz átpárlási terménye tiszta, illó kellemetlen szagu, égető ízű folyadék?

4. Természettudományi kérdés.

Melyik növény az, a melynek polyvajcsolnakosak kétsoros összenyomott pikkelyes füzérkét alkotnak; magva egy van? Melyik családba tartozik?

Képrejtvény.

A 4. számban közölt fejtörők megfejtése.

Számítási kérdés. Az egyiknek a súlya 450 mázsa. — **Földrajzi kérdés.** A fekete vagy Magdolna-barlang. — **Történelmi kérdés.** Aberdeen Gordon Hamilton György; meghalt 1860. december 14. — **Természettudományi kérdés.** Magas v. büdös kőriska. (fraxinus excelsis.) — **Vegytani kérdés.** Olomcenkor.

A Fejtörő kérdések megfejtői.

Teszák Károly, Gayer Gyula, Kövesy Rezső, Konecsny Béla, Steiner Albert, Hodács Agost, Ráskay Géza, Hecht Jenő, Fonda Elemér, Simon János, Dudás György, Fuchs Vilmos, Béla, Kerbler Lajos, Hegedüs Ferencz, Fuchs Henrik, Stern Lajos, Ács János, Gadó Sándor, Weisz Henrik, Molenda János, Berlényi János, Gunda Zoltán, Szepesy Géza, Deutsch Vilmos, Mayer Frigyes, Seidl Aladár, Schmidt Aladár, Cserey Ferencz, Wolf István, Kovács János, Nagy Béla, Wiedermann Sándor, Szvetics Gábor, Bubreg Béla, Hazay Ferencz, Schreiner Ferencz, Weiser Ignác, Kovács Agost, Kohn Vilmos, Weiszkopf Rezső, Dénes Bertalan, Politzer Nándor, Vadász Pál, Krammer Antal, Szeiffert Béla, Deutsch Lajos, Schwarz Ignác, Barna Aladár, Kemény Lajos, ifj. Cserneteszy Dezső, Laufenauer Béla, Lamperth György, Rónai Elemér, Kiss Jenő, Szauer László, Kendeffy János, Altmann Ignác, Fekete Gusztáv, Petőcz József, Karsay Sándor, Komáromy Lajos, Nádasdy Elek, Tormágy János.

A kitűzött jutalmat Wiedermann Sándor nyerte el Győrött.

TANULÓK LAPJA

A nmélt. vallás- és közoktatási miniszterium által 1896. május 26-án kelt 26808. sz. alatt

A KÖZÉPISKOLAI IFJUSÁG SZÁMÁRA AJANLVA.

Előfizetési árak:
Egész évre ... .. 4 frt.
Fél évre ... .. 2 frt.
Negyed évre ... .. 1 frt.
Megjelenik minden vasárnap.

SZERKESZTI:
Dr. RUPP KORNEL
főgymnasiunai tanár.

Kiadja a „Kosmos” müintézet, kő- és könyvnyomda és hírlapkiadó részv.-társ.

SZERKESZTŐSÉG:
Budapest, IX., Soroksari-utca 31.
KIADÓHIVATAL:
Budapest, VI., Teréz-körút 23. sz.
KÉZIRATOKAT
nem adunk vissza.

A mensa academica.

(*) A hazúról elszakadt s tanulmányait a fővárosban végző ifjunak, a ki megszokta a maga jól készített, ha még oly egyszerű kis ebédjét szerény családi körben elfogyasztani, a nagyvárosi életbe lépés első hónapjaiban mindig visszataszító volt hozzá szokni a fővárosi koszthoz.

A mi kis pénzecske hazúról nélkülözni tudnak s a pesti fiúnak elküldenek, annak csak kis része fordított a kosztra, mert a fiatal egyetemi polgár mindig azt nézte, hogy melyik vendéglőben vagy «kifőzőben» lehet olcsóbb kosztot kapni. Képzelték aztán, hogy a 25—30 kros ebédetől hogyan fogyott a fogyó holddal a szegény tanuló is. Ő maga is, meg a szülői is a pesti levegőnek, meg a sok tanuláshoz tulajdonították a sápadtságot s nem vették észre, hogy a karácsonyi szünetidőben milyen mohó étvágygyal eszik a szegény fiu, a ki 3—4 hónap alatt meglehetősen kiéhezve ment vissza a szülői hajlékba.

S arra mégsem gondolt egyik sem, hogy minő ételeket lehet kapni 30 krért ebben a drága fővárosban, a hol mindennek 8—10 szerez ára van, mint az ő falujokban. Az édes anyja azt mondja, hogy 30 krért jó ebédet lehet adni s éppen nem keveseli az ebéd árát, mert ott egy személyre annyi sem jut. Pedig, ha otthon volna, a hol azt az olcsó ebédet készítik, tudom, nem engedné, hogy a fia egyik belőle. És a szegény fiúnak még izlik is az ebéd, sőt észre sem veszi, hogy az nem táplálja őt, csak az éhenhalástól menti meg.

Hát még a társaság, melyben ezt el kellett költeni! Olyan szép vegyülete ez az embereknek,

hogy csak Sue Párisi titkaiban lehet talán hozzá fogható találni. Volt részem benne, saját tapasztalataim után beszéllek.

Lehetetlen elképzelni nagyobb jótéteményt, mint a mensa academica intézményét, a hol olcsó pénzért kitűnő hírű szakácsné vezetése s felügyelete mellett jó, izletes, magyaros házikosztot kap a magára utalt szegény diák-nép. Ha a környezet befolyással van az étvágyra, úgy itt erről is gondoskodva van. Csupa egyetemi hallgató van ott együtt, néha száz is, mindenféle jó kedv, élet, eleveenség észlelhető. Jó barátok, kollégák együtt mennek az egyetemről s a kik az egyetem padjain egymás mellett körmölték a tanár előadásait, most együtt kanalazzák az illatos, párolgó gulyást s dícsérik a főztét Zilahi Agnesnek.

Nincs itt osztály es rangkülömbőség, nincs itt születés- és pénzaristocrazia, itt csak egyenlőség, testvériség uralkodik az érkezők, sőt a kiszolgáltatott portiók között is.

Nem kell tehát ezentúl a fővárosba jövő ifjuságnak jó «étkezde» után tudakozódnia, biztosan jöhet s ha meg akarja találni társait, ha tudni akarja, hogy hol gyűlnek össze az egyetemi hallgatók, csak keresse föl a mensa academicát.

Nagy megnyugvására szolgál ez a szerényebb viszonyok közt élő szülőknek is, gyermekeik jó táplálékot kapnak s jó társaságban is lesznek, nem keverednek hozzájuk nem illő emberek közé.

S én hiszem, hogy el fog múlni majd az ifjuságnak u. n. fővárosi színe és az eddigi halvány arcokra újra ki fognak űlni a vidékről hozott, de itt elfonnyadt rózsák is.